

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

College van B&W van Gemeente 's-Hertogenbosch
T.a.v.
Postbus 12345
5200 GZ 's-Hertogenbosch

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Olonummer
7571195

Onze referentie
1440770

Datum 25 oktober 2023
Betreft Wabo advies omgevingsvergunning rijksmonument

Bijlagen
0

Naam
Adres
Postcode/plaats
Gemeente/provincie
Monumentnummer

Hinthamerstraat 72
5211MR 's-Hertogenbosch
's-Hertogenbosch; Noord-Brabant;
21632

Naam
Adres
Postcode/plaats
Gemeente/provincie
Monumentnummer

Hinthamerstraat 74
5211MR 's-Hertogenbosch
's-Hertogenbosch; Noord-Brabant;
21633

Geacht college,

Op 14 september 2023 vroeg u mij u te adviseren over de voorgenomen wijziging(en) van bovengenoemd monument¹. U heeft mij daartoe de aanvraag om een omgevingsvergunning toegezonden. Het omvangrijke plan motiveert en detailleert de ambitieuze transformatie van de twee rijksmonumenten. Aanleiding is het samengaan van de bibliotheek en kunsteducatie. De beide organisaties vormen een organisatorische en inhoudelijke eenheid die ruimtelijk en inhoudelijk om aanpassingen aan de gebouwen vraagt.

Advies

Centrale vraag is of het plan voldoende rekening houdt met de cultuurhistorische waarden van de beide panden en de aanpalende omgeving. Bij de beoordeling is het aanwijzingsbesluit met de registeromschrijving betrokken. Daarnaast is

¹ De juridische grondslag is vastgelegd in artikel 2.26, tweede lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in samenhang met artikel 6.4, eerste lid onder a, van het Besluit omgevingsrecht (Bor).

kennis genomen van de relevante planstukken. Tot slot is de ligging van het pand betrokken in de afweging (rijksbeschermd stadsgezicht).

Het advies is de bouwvergunning te *verlenen* met daaraan verbonden de volgende voorschriften:

- Het verzoek is een algemene ramenvisie en plan op te stellen en te bespreken met vertegenwoordigers van de gemeente, de monumentencommissie en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed;
- Het verzoek is de dakkapellen aan de stadszijde (St. Josephstraat) te behouden/vervangen;
- Het advies is het isolatiepakket van het nieuwe dak te verkleinen middels een alternatieve isolatielaag (ter voorkoming van ver uitkragende goot en klossen);
- Het advies is de nokvorsten op het nieuwe dak in de mortel te zetten;
- Het verzoek is aanvullende informatie aan te leveren t.a.v. de deuren in de zuid- en westgevel.

In onderstaande motivering worden de verschillende punten nader toegelicht.

Toelichting

Aan het advies ligt de volgende motivering ten grondslag.

- *Een 'traditie' van herbestemming en verbouwing: stalkaart van opvattingen*
Het plan sluit aan bij een traditie van meervoudige verbouwingen die in een tijdsbestek van 50 jaar zijn uitgevoerd. Te denken valt aan restauraties, maar ook ingrijpende verbouwingen. In basis dienden zij allen hetzelfde doel: het mogelijk maken van een herbestemming. Bijvangst van alle transformaties is de karakteristieke en interessante stalkaart van architectonische en restauratieve opvattingen. Daarbij bestaat het complex uit grofweg twee identiteiten: het voormalige Oude mannen- en vrouwenhuis (huisnummer 72) en het voormalige bestuurs- en rechtsgebouw (huisnummer 74). Vooral het laatste pand is te beschouwen als een samenhangend complex van enkelvoudige gebouwen. De ingrepen in het verleden bewegen zich grofweg tussen de no-nonsense aanpak van de jaren '70 uit de 20ste eeuw (hoofdzakelijk pand 72) en het architectonische en eigentijdse maatpak van 2004-2010 (huisnummer 74). Beide verbouwingen vergrootte destijds het bruto vloeroppervlak aanzienlijk door het overkluizen van de verschillende buitenruimtes en het bijbouwen van extra volume. Daar profiteert de huidige gebruiker nog dagelijks van (Muzerije). Voordeel van de vorige verbouwingen is dat het complex robuust genoeg in elkaar steekt en tegen een stootje kan.
- *Integrerend en gelaagd ruimtelijk en architectonisch plan*
Het nieuwe plan beoogt de beide panden en bouwkundige periodes samen te pakken door een geherdefinieerd 'bemiddelend' en functieduidend interieur. Het kleurpallet en de beoogde materialisering zijn ondersteunend aan de gewenste atmosfeer en bouwkundige onderdelen. Men is hierin tijdloos, voor zover mogelijk natuurlijk. Maar het gaat daarin verder. De basisstructuur van het huidige interieur wordt gevolgd, maar is ingrijpend op onderdelen. Hetzij om de interne logistiek te verbeteren, hetzij om de verschillende en nieuwe functies te faciliteren. Bijvoorbeeld door het doorbreken van (buiten)wanden en het vergroten van de doorwaadbaarheid van het complex. Bijvoorbeeld

door het verwijderen van de huidige liftschachten. Maar ook hierin gaat men een stap verder door voorstellen te doen die het complex stedenbouwkundig verankeren en integreren. Belangrijkste voorstel hierin is het opwaarderen van de noordzijde (Binnendieze) van het gebouw en in zekere zin het deels openen van het binnenhof (in de toekomst aangeduid als 'het forum') ter hoogte van huisnummer 72. Met name deze ingreep is betekenisvol door de reconstructieve waarde en het maken van buitenruimte en nieuw gevelbeeld (zowel van de historische geveldelen als de nieuwe gevel van de overkapte ruimte). Overtuigend is de integratie van het complete interieur inclusief de huidig verstopte, maar sfeerbepalende historische onderdelen, zoals de houten plafonds en de dakdragende houten constructie in het 'verhalenhuis'.

- *Verduurzamen*
Complexen van deze omvang en typologie zijn legpuzzels voor verduurzaming. Bouwkundig verduurzaamd men de daken van de gebouwdelen van huisnummer 72 en worden nieuwe ingrepen uitgevoerd door hergebruikte en/of ecologisch duurzame materialen. Installatietechnisch wil men gasloos verder. Tevens worden zonnepanelen geplaatst op de niet zichtbare delen van het dakvlak. Dit blijkt zo goed als mogelijk.
- *Dakenlandschap en geveldetails*
Het plan is voorzien van een groot aantal tekeningen en een detailbijlage. Deze geven tezamen een goede en nauwkeurige inzage in de engineering van het plan. Wel zijn er n.a.v. de volgende opmerkingen:
 - *Dakenlandschap*: De lange gevel aan de St. Josephstraat wordt voorzien van 10 dakramen (maatvoering ca. 1300X900). De huidige 4 eenvoudige dakkapellen worden verwijderd. De noodzaak om voldoende licht en lucht in de kapruimte te maken is legitiem. Desalniettemin is het advies dicht bij het huidige en rustige beeld te blijven omwille van het daklandschap, het gevelbeeld en de historische stadscontext. Indien noodzakelijk kan er een dakkapel toegevoegd worden.
 - De dakkapellen aan de andere zijde van het dak blijven wel behouden. Is het denkbaar aan deze zijde enkele noodzakelijk geachte dakramen toe te voegen?
Het verzoek is het plan aan te passen of verder te motiveren.
 - *Ventilerend geplaatste nokvorsten*: De nokvorsten worden bij het verhoogde dak ventilerend uitgevoerd. Dit levert een niet wenselijk beeld op en wordt bij rijksmonumenten zelden tot niet toegepast. Daarnaast is de noodzaak voor het ventileren van de nok nihil door de dampremmende laag. Het alternatief is de nokvorsten passend in de mortel te zetten zoals dat gewoonlijk is bij dergelijke monumenten. Het verzoek is het plan aan te passen.
 - *Uitkragende goot en klossen*: Het dak wordt opgehoogd door het aanbrengen van een dak-pakket van 130 mm minerale wol. Het gevolg is dat de goot aan de west zijde een eind naar buiten komt en de groot klossen worden vervangen door exemplaren die vele male groter zijn. De vraag is in hoeverre voorgaande te ondervangen is

door een hoogwaardig isolatie-alternatief (folies of isolatie aan de binnenzijde). Daarmee wordt het pakket aanzienlijk dunner. Het verzoek is het plan aan te passen of verder te motiveren

- *Gevelopeningen: ramen en deuren*
 - *Ramenvisie en plan:* de vele soorten ramen van het pand worden op verschillende wijze gewijzigd. Ondanks de toelichting in de 'toelichtende nota' is er behoefte aan een document die een overzicht geeft van de waarden van de ramen, het glas en de wijze van aanpak. Het verzoek is daarom een ramenvisie en plan op te stellen op basis waarvan men een keuze kan maken.

Op detail worden de volgende opmerkingen gemaakt of vragen gesteld:

- *Ramen blok A en D:* De ramen in blok A en D blijven behouden en worden voorzien van nieuw 14 mm dik glas. Vanwege de beperkte sponningdiepte van de kozijnen wordt het geheel opgedikt met extra glaslatten en afgemest met veel stopverf. De vraag is of zulk dik glas noodzakelijk is? Er zijn immers dunnere isolerende varianten voorhanden. Daarnaast is het wellicht mogelijk het huidige glas te behouden door achterzetbeglazing aan de binnenzijde toe te passen. Het verzoek is het plan aan te passen.
 - *Te vervangen ramen:* Bij onder andere blok C achterzijde, blok B noordgevel (boogramen) en alle gevels aan het binnenhof, worden de ramen vervangen. Het ontbreekt daarvoor aan voldoende onderbouwning. Daarnaast bestaat er bezwaar tegen het plaatsen van draaikiepvarianten aan het binnenhof. De voorkeur is de bestaande ramen te handhaven. Het verzoek is het plan aan te passen en/of verder te motiveren (zie opmerkingen ramenvisie)
 - *Achterzetramen:* Achter de te behouden ramen wordt een voorzet achterraam geplaatst, zoals in blok B. De achterraamen zijn in detail behoorlijk stevig gedimensioneerd. Voorkeur heeft een subtielere variant toe te passen in bijvoorbeeld aluminium of staal. Het verzoek is het plan aan te passen.
- *Deuren:*
 - *Deuren westgevel:* Uit de plannen blijkt dat de deuren in de westgevel worden vervangen en dat de draairichting wordt omgekeerd. Naast de nut en noodzaak is de vraag in hoeverre het vervangen strikt noodzakelijk is en wat de consequentie is van het plan? Verzoek is het voorstel nader toe te lichten.
 - *Deuren zuidgevel:* In de zuidgevel worden alle voordeuren vervangen door nieuwe deuren. Althans, dat lijkt zo te zijn op basis van het sloopplan. Onduidelijk is of de bestaande (historische) deuren worden gehandhaafd? Verzoek is aanvullende informatie aan te leveren.

Conclusie

Gelet op het voorgaande is de conclusie dat het bouwplan overtuigd. Het advies is de bouwvergunning te verlenen met daaraan verbonden de hier boven genoemde voorschriften.

Uitgangspunten

Voor meer informatie over aanpassing, restauratie en verduurzaming van rijksmonumenten kunt u onder andere terecht bij '*Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten*' op www.cultureelerfgoed.nl en op www.stichtingerm.nl

Afschrift en tekeningen

Graag wijs ik u erop dat u op grond van het Bor verplicht bent een afschrift van het ontwerpbesluit en van de beschikking, beide met bijbehorende stukken, op te sturen naar de staatssecretaris van OCW, via het Omgevingsloket online of omgevingsvergunning@cultureelerfgoed.nl.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,